

Kto tvorí stabilné skupiny, ktoré priľnuli k mimoriadnej forme? Demografia mimoriadnej formy

Jozef Duháček

10. marca 2021 ✝ Cirkev ✝ Liturgia

Vážení čitatelia, radi by sme Vás upozornili, že nasledujúci článok je z dôvodu rozsiahlejšej tabuľky v texte nečitateľný v mobilných zariadeniach pri zobrazovaní na výšku, teda je potrebné, kvôli korektnému načítaniu stránky, zobrazíť si článok na šírku. Ďakujeme za porozumenie. Redakcia

Online teologický a pastoračný magazín *Homiletic and pastoral review* zverejnil správu Foederatio Internationalis Una Voce (FIUV alebo Una Voce International), ktorá bola nedávno predložená Svätej stolici a týkala sa dostupnosti mimoriadnej formy rímskeho obradu (EF) po celom svete (ďalej len „správa FIUV“). (1)

Obsahuje údaje z 362 diecéz a 52 krajín (2) a poskytuje vzácny prehľad o situácii nielen v Európe a Amerike, ale na celom svete. Veľa informácií malo skôr kvalitatívny ako kvantitatívny charakter (napríklad podrobnejšie rozpracovanie politiky diecéz voči EF), ich aspekty je však možné štatisticky zhrnúť a prezentovať. Celá správa nie je verejná, ale tajomník FIUV zverejnil niektoré údaje, ktoré ilustrujú demografické pozadie ľudí, ktorí sa zúčastňujú na tradičnej rímskej omši. (3)

FIUV vypracovala tento prieskum na základe správy, ktorá sa prvýkrát objavila v apríli 2020 a ktorá informovala o tom, že Kongregácia pre náuku viery rozposlala biskupom po celom svete dotazník ohľadom mimoriadnej formy. Federácia považuje za užitočné vyvážiť pohľad biskupov pohľadom laikov a vytvorila vo viacerých jazykoch vlastný dotazník ako online formulár a respondenti boli pozvaní prostredníctvom členských združení federácie a iných kontaktov. V absolútnej väčšine prípadov dodali údaje za diecézu laici žijúci v diecéze, osobne oboznámení s možnosťou účasti, so skupinami, ktoré o tradičnú omšu usilujú, s ich históriou, aspiráciami a frustráciami.

Jedna z otázok bola znela: Kto tvorí stabilné skupiny, ktoré priľnuli k mimoriadnej forme: starší ľudia, rodiny, mladí ľudia atď.?

Je potrebné poznamenať, že ani čas, ani zdroje neumožňovali robiť detailný census kongregácií. Respondenti mali uviesť, čo sa im vidí ako typické pre zbory, ktoré poznajú, berúc do úvahy miestne obyvateľstvo:

Prevažne starší ľudia.

Prevažne mladší ľudia.

Prevažne rodiny.

Zodpovedá miestnemu obyvateľstvu (vekom).

Žiadne informácie.

V štatistickom vyhodnotení sú ešte dve kategórie – keď respondenti zaškrtnú viac ako jedno políčko: „Mladí ľudia a rodiny“ a „Mladí ľudia a starí ľudia“.

V mnohých krajinách získala federácia informácie z každej diecézy. Či v krajinách, ktoré majú iba jednu (Švédsko, Estónsko, Dánsko a Luxembursko) alebo dve (Malta), ale aj v krajinách s veľmi aktívnymi členskými združeniami: Nemecko (27 diecéz), Anglicko a Wales (22), Škótsko (8), Holandsko (7) a Nový Zéland (6). Častejšie sú prípady, kde sa údaje získali len pre niekoľko diecéz. Ide o krajiny, kde nemá FIUV spolupracovníkov v každej diecéze, prípadne o krajiny, kde neexistuje možnosť EF alebo nejestvujú skupiny laikov, ktorí o EF usilujú.

Krajiny, ktoré v prieskume nie sú, sú najmä z Afriky a islamského sveta, kde je všeobecne prístup k akejkoľvek forme omše veľmi obmedzený, prípadne žiadny. Až na pár výnimiek môžeme povedať, že prieskum FIUV zachytáva veľkú väčšinu stabilných skupín po celom svete, ktoré dnes usilujú o alebo už dosiahli prístup k mimoriadnej forme a nie je dôvod si myslieť, že by nebol reprezentatívny. Anketa, sa neobmedzuje len na miesta, kde sa EF pravidelne slávi, a zahŕňa veľa diecéz, kde o to laická skupina bez úspechu žiada. V štatistike figurujú pod položkou „Žiadne informácie“.

V nasledujúcej tabuľke je podľa kontinentov uvedený počet diecéz, v ktorých prevažujú vymenované demografické skupiny (napr. v Južnej Amerike máme údaje zo 70 diecéz, v 19 (27,5 %) z nich prevažujú v EF skupinách mladí ľudia.)

	Južná Amerika	Severná Amerika	Oceánia		Ázia		Afrik
	Diecézy	%	Diecézy	%	Diecézy	%	Diec
Mladí	19	27.5	13	15.9	2.5	12.5	9
Rodiny	14	20.3	25	30.5	6	30	3
Mladí a rodiny	10	14.5	21	25.6	3	15	1
Mladí a starí	4	5.8	1.5	1.8	0	0	3
Zodpovedá miestnemu obyvateľstvu	9	13	19.5	23.8	8.5	42.5	1

Starí	4	5.8	2.5	3	0	0	2
Žiadne informácie	10	14.5	1	1.2	0	0	2
	Európa	Severovýchod. Európa	Južná Európa	Stredná Európa	Severozápadná Európa		
	Diecézy	%	Diecézy	%	Diecézy	%	Diec
Mladí	17.5	10.7	1	11.1	10.5	21.4	4
Rodiny	23.5	14.4	2	22.2	5	6.3	12
Mladí a rodiny	44	27	2	22.2	2	4	16
Mladí a starí	2	1.2	0	0	0	0	0
Zodpovedá miestnemu obyvateľstvu	58.5	35.9	3	33.3	27.5	56.1	12.5
Starí	7.5	4.6	1	11.1	0	0	0.5
Žiadne informácie	12	7.4	0	0	4	8.2	4

S určitými rozdielmi medzi kontinentmi a regiónmi výsledky ukazujú veľmi silný vzťah medzi mimoriadnou formou a mladými ľuďmi a rodinami.

Percento diecéz, v ktorých sú skupiny okolo EF tvorené prevažne staršími, nie je nikde väčšie ako 11,1 %. Podiel, v ktorom prevládajú mladí ľudia, mladí ľudia a rodiny alebo rodiny, je 72 % v Severnej Amerike, 69,2 % v strednej Európe, 62,3 % v Južnej Amerike, 60,4 % v Ázii, 57,5 % v Oceánii, 55,5 % v Severovýchodnej

Európe, 51,7 % v severozápadnej Európe, 31,7 % v južnej Európe a 28,6 % v Afrike. Z Afriky však nemáme informácie o 42,9 % diecéz. Nie je náhoda, že Afrika a južná Európa sú oblasti s najmenej rozšíreným slávením EF. Severná Amerika je naopak región, kde sa nachádza najväčší počet etablovaných skupín s EF.

V mnohých regiónoch, predovšetkým v európskych, trpí spoločnosť demografickou krízou a Cirkev túto krízu prežíva v zosilnenej podobe. Napríklad v Anglicku a vo Walese po povojnovom babyboome nasledoval pokles pôrodnosti a pokles počtu krstov bol ešte výraznejší: podľa údajov o krstoch, ktoré každoročne uverejňuje katolícka ročenka národného štatistického úradu bolo z detí narodených v 1965 pokrstených v Katolíckej cirkvi takmer 16 %, ale v roku 2011 už iba 10 %, pričom sa narodilo o 30 % menej detí 2011. (6) Cirkev v iných európskych krajinách dopadla horšie. V tomto kontexte sú tieto údaje o EF obzvlášť udivujúce a pozitívne.

Vyvstáva otázka, odkiaľ títo mladí ľudia a rodiny pochádzajú a aký je ich vzájomný vzťah?

Je zrejmé, že počet rodín navštevujúcich EF pred približne dvadsiatimi rokmi nestačí na vysvetlenie počtu dnešných mladých ľudí, pretože v roku 2000 sa EF slúžila len veľmi obmedzene. Väčšina ľudí, vrátane mladých, ktorí sa dnes zúčastňujú EF, sa s ňou stretli prvýkrát v dospelosti.

Stretnutie s EF v Cirkvi je do veľkej miery otázkou náhody: dokonca aj v tých diecézach, kde je najviac dostupná, sa vynakladá veľmi malé úsilie na vzdelávanie a informovanie o nej, nespomína sa v kázňach, nie je v modlitebných knižkách, takže priemerný katolícky veriaci vie len málo o jej existencii. Praktizujúci katolíci sa z tohto dôvodu stretávajú s touto formou omše len o niečo častejšie ako nekatolíci, hoci je pravdepodobné, že počuli o polemike a kritike namierenej proti nej. Preto nie je prekvapením zistenie, že v spoločenstvách okolo EF je veľa konvertitov a „revertov“ (predtým stratených katolíkov).

Ďalší faktor, ktorý priťahuje mladších veriacich sú médiá a sociálne siete. Napríklad na YouTube sú početné a dobre vypracované svedectvá mladých katolíkov, často konvertitov, ktorí objavili EF. Tieto videá, rovnako ako mnohé webové stránky a blogy s podobným obsahom, vytvárajú spravidla spontánne mladí ľudia, ktorí objavili EF a dokážu vytvárať obsah sociálnych médií. To ale nevysvetľuje, prečo sa im EF zapáčila, keď sa s ňou stretli.

Oblúbenosť EF u detí vytvára atmosféru očakávania. V centre Ríma, kde sú z rôznych smutných dôvodov kostoly a omše takmer bez malých detí, mi jedna matka povedala, že omša v EF, ktorú objavila, je jediné miesto, kam môže vziať svoje malé deti bez toho, aby ich správanie priťahovalo negatívne komentáre prestarnutých farníkov.

Tento obraz EF, ako formy liturgie zvlášť príťažlivej pre mladých dospelých a rodičov malých detí, je v rozpore s obvyklou charakteristikou EF, ako niečoho, čo oslovuje predovšetkým nostalgickú časť staršej generácie. V desaťročiach bezprostredne nasledujúcich zavedení *Novus Ordo Missae* v roku 1969 sa považovalo za prirodzené, že EF budú hľadať ľudia, ktorí si osobne pamätajú predchádzajúcu liturgickú tradíciu. Postupom času, s mimoriadne malým počtom verejného slúženia staršej omše v 70. a 80. rokoch, už len málokto mladší katolík tušil, že „stará omša“ vôbec existuje.

V tejto súvislosti neprekvapuje, že EF je často odmietaná ako prejav nostalgie a že možno všeobecne očakávať, že dopyt čoskoro zmizne. Ako to vyjadril pápež Benedikt XVI., „*Bezprostredne po II. vatikánskom koncile sa predpokladalo, že žiadosti o použitie misála z roku 1962 sa budú*

obmedzovať na staršiu generáciu, ktorá s ním vyrástla.“ (7) Ako však dodáva, „medzitým sa jasne preukázalo, že aj mladí ľudia objavili túto liturgickú formu, pocítili jej príťažlivosť a našli v nej formu stretnutia s tajomstvom Najsvätejšej Eucharistie, ktorá je pre nich zvlášť vhodná.“

Staršia generácia sa môže prekryvať aj s mladšou: ako to vyjadril korešpondent z Čile, ktorý opísal miestne spoločenstvo EF: *„jedna časť sú starší ľudia (hlavne ženy) a druhá časť sú mladí ľudia (hlavne muži). Ľudia v strednom veku prakticky neexistujú.“*

Vo výsledkoch prieskumu FIUV sa nachádza množstvo odkazov na túto generáciu duchovenstva. Korešpondent z Pobaltia spomína *„neviditeľný tlak“* vyvíjaný na starších kňazov; iný zo Škótska poznamenáva *„ideologické rozdelenie medzi duchovenstvom, ktoré sleduje generačné línie“*; iný zo strednej Európy považuje svojho ordinára za *„dosť podporujúceho EF, ale obklopeného kanonikmi, ktorí sú negatívni a brutálni“*. Jeden americký korešpondent sa obáva o atmosféru v seminári svojej diecézy, lebo počul od kňazov, že *„seminaristi môžu trpieť za prejavenie záujmu o EF. Je ťažké to kvantifikovať, ale mám dojem, že nepriateľstvo pochádza zo staršej generácie kňazov.“*

Vplyv tejto konkrétnej generácie duchovných sa zvyšuje nielen ich senioritou, ale aj prostredníctvom krízy povolání (v rozvinutom svete), ktorá vypukla v 70. rokoch a stále sa prehľbuje. To znamená, že najstaršia generácia aktívneho kléru zostáva v mnohých diecézach číselne veľmi významná. Pápež Ján Pavol II. vyzval staršiu generáciu biskupov na „veľkorysosť“ v reakcii na „oprávnené aspirácie“ katolíkov spojené so starou liturgiou (9), avšak rozdiel medzi vtedajšou reakciou biskupov na tieto nabádania a názorom priemerného dnešného biskupa, najmä na Západe, je zarážajúci. Aj prístup tých, ktorí sa o EF osobne nezaujímajú, možno opísať slovom „otvorenosť“: ak EF niektorým ľuďom vyhovuje a ak ju možno slúžiť bez praktických ťažkostí, sú radi, že sa slúži.

Dnešní mladší biskupi sa narodili v druhej polovici 50. a na začiatku 60. rokov. Sú príliš mladí na to, aby sa osobne podieľali na uskutočňovaní liturgickej reformy a príliš mladí na to, aby z reformy cítili nadšenie alebo traumy. Nie je prekvapením, že iba o niekoľko rokov starší duchovní majú oveľa emocionálnejší vzťah k tejto problematike.

Účinok definitívneho odchodu staršej generácie duchovenstva do dôchodku, najmä z vplyvných pozícií, ako sú biskupi a rektori seminárov, by mohol podstatne zmeniť diecéznu politiku voči EF.

Jedna z vecí, ktoré uviedol korešpondent z Čile, bol počet mladých mužov, ktorí sa zúčastňujú EF. (10) Táto otázka bola súčasťou predchádzajúceho prieskumu členských združení FIUV.

Existuje množstvo dôkazov z USA a Anglicka a Walesu, že počet žien účastných na *novus ordo* prevyšuje mužov, zhruba v pomere 2:1. (11) EF s týmto číslom nekorešponduje. Údaje z celého sveta hovoria, že účasť mužov je v priemere 55 %.

To nie je také prekvapujúce. Východné cirkvi, ktorých liturgia a duchovnosť majú v atmosfére a étose veľa spoločného s liturgiou a duchovnosťou EF, sa javia ako schopné zachovať si vernosť mužov, rovnako ako islam a ortodoxný judaizmus. Platí to dokonca aj pre ich západných konvertitov žijúcich na Západe. (13) Naopak, je tu príklad progresívnejších protestantských cirkevných spoločenstiev, ktoré majú vážnu nerovnováhu v prospech žien. (14) Nezdá sa byť až prehnané urobiť (15) celkom jednoduchú koreláciu medzi

liturgickým štýlom a jeho príťažlivosťou pre mužov. Prinajmenšom ako pracovnú hypotézu.

Zdá sa, že okrem zachovania rovnováhy medzi pohlaviami, má mimoriadna forma tiež schopnosť prilákať širokú škálu etnických a jazykových skupín. (16) Ako vysvetlil taliansky prispievateľ do správy FIUV, je u nich EF „*navštevovaná ľuďmi všetkých vekových skupín, niekoľkými mladými párami s deťmi, často orientálnymi (zo Srí Lanky) alebo dokonca Afričanmi (z Konga).*“

Cirkev stojí pred dilemou: buď bude sláviť omšu vo veľkom počte jazykov, čo okrem praktických výziev môže predstavovať riziko oneskorenia integrácie týchto spoločenstiev do života diecézy alebo to neurobiť a riskovať odcudzenie. Čo je pre dobre vybavené diecézy v rozvinutom svete dilema, je v mnohých afrických mestách neriešiteľné. Migranti si z domu prinášajú jazyky, do ktorých Rímsky misál nebol nikdy preložený. (17)

Príťažlivosť EF pre migrantov nie je len otázka jazyka. Keď sa migranti sťahujú z vidieka do mesta alebo z menej rozvinutej krajiny do rozvinutejšej krajiny, často súčasne uskutočňujú prechod z tradičnejšej spoločnosti do menej tradičnej. Tí, ktorí sa sťahujú do Luxemburgska, napríklad z Portugalska, nehovoriac už o Nigérii, môžu chápať spiritualitu Cirkvi v ich novom domove ako nápadne individualistickejšiu a ochudobnenú, než na akú boli zvyknutí. Niet divu, že ich vidíme, ako sa pridávajú k radom tých, ktorí sa narodili v tejto kultúre a túžia po niečom viac zakorenenom a nachádzajú to v mimoriadnej forme.

Mimoriadnej formy sa dnes zúčastňuje malé percento katolíkov a preto je možné považovať všeobecné prieskumy o katolíkoch za prieskumy o tých, ktorí sa zúčastňujú na *novus ordo*. Ale po trinástich rokoch rýchleho rastu, ktorý umožnilo motu proprio *Summorum Pontificum* sa z mimoriadnej formy stáva fenomén hodný seriózneho výskumu. Takéto štúdium má osobitný význam pre potlačenie povrchných alebo zastaraných predsudkov o katolíkoch, ktorí sú láskou pripútaní k tejto omši a je tiež potrebné, pokiaľ má skúsenosť z EF niečo naučiť Cirkev ako celok.

Prieskum FIUV preukázal, že spojenie medzi EF a mladými ľuďmi a rodinami nie je ani mýtus, ani niečo, čo sa obmedzuje na určité krajiny. Väčšina katolíkov sa s EF nikdy nestretla, ale z tých, ktorým sa to podarilo, väčšinou náhodou, sú tí, ktorí ju preferujú, neprimerane mladí a je medzi nimi neprimeraný počet rodín s malými deťmi. V porovnaní s *novus ordo*. To potvrdí každý, kto sa na EF zúčastní. Migrantov a všeobecne ľudí so zmiešaným kultúrnym a jazykovým zázemím na EF je možné samozrejme vidieť iba na miestach, kde miestne obyvateľstvo takých zahŕňa. Napriek tomu je to v mestách ako Londýn veľmi viditeľné.

Najjednoduchšie je pozorovať prítomnosť mužov na EF. Keďže v medzi pravidelnými účastníkmi na novej omši čoraz viac dominujú staršie ženy, má schopnosť EF udržať si minimálne rovnaký počet mužov, ako aj mladých ľudí a detí vychovávajúcich deti, nemalý význam.

1. Foederatio Internationalis Una Voce: Správa pre Kongregáciu pre náuku viery: Implementácia apoštolského listu *Summorum Pontificum* v diecézach po celom svete, 2007-2020.

2. Odkedy bola správa poslaná do Ríma, do databázy bola pridaná ešte jedna krajina s jednou diecézou.

3. Viac informácií o správe FIUV, jej pozadí, obsahu a záveroch sa nachádza na webovej stránke FIUV na adrese <http://www.fiuv.org/p/fiuv-report-2020.html>.

4. Excel súbor, v ktorom sú tieto údaje rozdelené podľa krajín, nájdete tu:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1hKNhPQp5twz85vnFW-WPYq0zwd7ET4sEdcI5w5w6tY8/edit?usp=sharing>.

5. Európske regióny sú definované takto: SV. Európu tvoria Rusko, Ukrajina, pobaltské štáty a Škandinávia; J. Európu tvoria Taliansko, Malta, Španielsko a Portugalsko, Strednú Európu tvoria Poľsko, Rumunsko a Nemecko; SZ Európa zahŕňa Francúzsko, Holandsko, Luxembursko, Anglicko a Wales, Škótsko a Írsko. Severnú Ameriku tvoria Kanada, USA a Mexiko. Oceánia zahŕňa Austráliu a Nový Zéland.

6. Pozri <https://lms.org.uk/statistics>. Ďalšie údaje pozri Stephen Bullivant, Súčasný katolicizmus v Anglicku a vo Walese: Štatistická správa založená na nedávnych údajoch z prieskumu British Social Attitudes (Centrum pre náboženstvo a spoločnosť Benedikta XVI., 2018).

7. List biskupom, ktorý je priložený k apoštolskému listu *Summorum Pontificum*.

8. Arcibiskup Longley z Birminghamu, biskup Hopes z East Anglia, biskup Byrne z Hexhamu a Newcastleu, biskup Arnold zo Salfordu, biskup Davies zo Shrewsbury, biskup Egan z Portsmouthu, arcibiskup McMahon z Liverpoolu, biskup Draine z Middlesbrough. Biskup Arnold neslúžil EF odvtedy, čo sa stal ordinárom v Salforde, aj keď ho pravidelne slávil ako pomocný biskup vo Westminstersej arcidiecéze. Arcibiskup Stack z Cardiffu udeľoval birmovanie v EF, rovnako ako niektorí z ďalších uvedených biskupov. Arcibiskup McMahon, biskup Egan a biskup Davies svätili kňazov pomocou pontifikálu v EF.

9. Pozri *Quattuor abhinc anno* (1984) a *Ecclesia Dei Adflicta* (1988).

10. Viac diskusií o tejto téme sa nachádza v dokumente FIUV 26: Mimoriadna forma a muži.

11. Pozri Bullivant op. cit. p15, obrázok 4.6. To ukázalo nielen to, že iba tretina „týždenných alebo častejších“ účastníkov katolíckej liturgie boli muži, ale ani jeden z nich vo vzorke nebol z vekovej skupiny 18 – 24 rokov. Údaje zhromaždil Britský prieskum sociálnych postojov 2012 – 2014.

12. Porov. Frederica Matthewes-Green Facing East: A Pilgrim's Journey into the Mysteries of Orthodoxy (New York, NY: Harper Collins, 1997) str. XII.

13. Pozri Matthewes-Green, Facing East.

14. Sčítanie ľudu USA z roku 1936 uvádza nasledujúce pomery žien k mužom pre rôzne náboženstvá: východné pravoslávie 0,75 až 0,99 : 1; Rímskokatolíci 1,09 : 1; Luteráni 1,04 až 1,23 : 1; Mennoniti 1,14 až 1,16 : 1; Kvakeri 1,25 : 1; Presbyteriáni 1,34 : 1; Episkopálni 1,37 : 1; Unitariáni 1,40 : 1 Metodisti 1,33 : 1; Baptisti 1,35 : 1; Zhromaždenie Božie 1,71 : 1; Pentekostalisti 1,71 až 2,09 : 1; Kresťanskí scientisti 3,19 : 1. Pozri Leon Podles Bezmocná Cirkev: Feminizácia kresťanstva (Dallas: Spence Publishing Company, 1999) s. 11.

15. Pozri Patrick Arnold Wildmen, Warriors, and Kings: Masculine Spirituality and the Bible (New York, NY: Crossroad, 1992), 77 – 78; a Podles op. cit.

16. Viac diskusií o tejto téme možno nájsť v dokumente FIUV 7 Latinčina ako liturgický jazyk a pozičnom dokumente FIUV 9 Mimoriadna forma v Afrike, ktorý je možné stiahnuť z webovej stránky FIUV a je uvedený v dokumente Joseph Shaw (ed) Prípad liturgickej obnovy: Štúdie Una Voce o tradičnej latinskej omši

(Angelico Press, 2019).

17. Napríklad v Južnej Afrike, kde je Cirkev pomerne dobre etablovaná, sa na katolícku liturgiu používajú iba štyri z deviatich úradných jazykov domorodého obyvateľstva a dokonca aj tieto sa zvyknú tlačiť do menej obľúbených časov. V Keni, kde je 69 jazykov sa používa angličtina a swahilčina.

Zdroj titulného obrázka

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/kto-tvori-stabilne-skupiny-ktore-prilnuli-k-mimoriadnej-forme-demografia-mimoriadnej-formy/>